

**MARTIN OPITZ – SINGER OF THE ROMANIAN
TERRITORY**

**MARTIN OPITZ – SÄNGER DES RUMÄNISCHEN
GEBIETES**

**MARTIN OPITZ – CÂNTĂREȚ AL PLAIURILOR
ROMÂNEȘTI**

Alexandra Denisa IGNA

E-mail: den_igna@yahoo.com

Abstract

Zlatna, written by Martin Opitz, is one of the most brilliant poetic creations belonging to a foreign writer, who dedicated some of his work to the Romanian territory and soul. In the opinion of the literary historians, Martin Opitz is the most important poet of the 17th century and father of the modern German poetry. He published his lyrical creations, odes, sonnets, inclusive his poem Zlatna in the volume **Deutsche Poemata (1624)** and he expressed his beliefs regarding poetic art in **Buch von der deutschen Poeterey (1624)**. The poem **Zlatna** was written within two years (1622 - 1623), when he worked as a Latin, Philosophy and Esthetic teacher at the German College, founded by the Prince of Transylvania, Gabriel Bethlen. The present article has got 3 parts: *historical and cultural background, life and work* and *the analysis of the poem Zlatna*.

Key words: poem, tradition, stoic, vlachs, romanian

Zlatna oder von der Ruhe des Gemüths von Martin Opitz ist eines der hervorragenden dichterischen Werke eines ausländischen Schriftstellers, der sich dem Gebiet und der Seele des rumänischen Volkes widmete. Laut literarischen Historikern ist Martin Opitz der bedeutendste Dichter des 17. Jahrhunderts und Vater der modernen deutschen Dichtung. Seine lyrischen Werke, Oden, Sonette, inklusive das Gedicht **Zlatna** hat er in **Deutsche Poemata (1624)** veröffentlicht und seine Auffassung betreffs der dichterischen Kunst in **Buch von der deutschen Poeterey (1624)**. Das Gedicht **Zlatna oder von der Ruhe des Gemüths** hat er binnen fast 2 Jahren (1622 - 1623) geschrieben, als er Latein-, Philosophie- und Ästhetiklehrer am deutschen Kollegium, gegründet vom Gabriel Bethlen,

dem Fürsten von Siebenbürgen, war. Der vorliegende Artikel hat drei Teile: *historische und kulturelle Aspekte, das Leben und Werk* und *die Analyse des Gedichtes Zlatna oder von der Ruhe des Gemüths*.

Schlüsselwörter: Gedicht, Gebrauch, stoisch, Walachen, Rumäner.

Zlatna sau despre liniștea firii de Martin Opitz este una dintre cele mai strălucite creații poetice ale unui scriitor străin consacrat spațiului și sufletului poporului român. În opinia istoricilor literari, Martin Opitz trece drept cel mai de seamă poet al veacului al XVII-lea și părintele poeziei germane moderne. Creațiile sale lirice, ode, sonete, inclusiv poemul **Zlatna**, le-a publicat în **Deutsche Poemata** (Poeme germane, 1624), iar concepția despre arta poetică și-a exprimat-o în **Buch von der deutschen Poeterey** (Cartea poeziei germane, 1624). Poemul **Zlatna sau despre liniștea firii** a fost scris în timpul celor aproape doi ani (1622 - 1623) cât a funcționat ca profesor de latină, filosofie și estetică la colegiul german, recent înființat de principele Transilvaniei Gabriel Bethlen. Prezentul articol are 3 părți: *Împrejurări istorice și culturale, Viața și opera*, analiza poemului **Zlatna sau despre liniștea firii**.

Cuvinte cheie: poem, tradiție, stoic, valahi, român.

Împrejurări istorice și culturale

Martin Opitz (1597 - 1639) s-a născut și a trăit într-o perioadă zbuciumată din istoria Germaniei, marcată de războiul de 30 de ani între Liga Catolică și Uniunea Protestantă (1618 - 1648). Cauzele războiului au fost multiple, de ordin economic, politic, religios: sistemul de dări excesive la care îi supunea biserica pe credincioși, inclusiv practica bisericii catolice de a "vinde" indulgențe pentru mântuirea păcatelor; pretenția de universalitate a bisericii catolice; voința de putere absolută a împăratului habsburgic Ferdinand al II-lea împotriva mișcărilor protestante. Început ca un conflict religios, războiul s-a generalizat repede în Europa întregă prin trecerea de partea Uniunii Protestante a Franței calvine, Olandei, Danemarca, Suediei, inclusiv a Transilvaniei. Sfârșitul războiului a fost dezastruos, cu mari pagube materiale și morale pentru Germania, prin Pacea de la Westfalia (1648), în urma căreia Primul Reich sau Sfântul Imperiu Roman al Țărilor de Națiune Germană a fost împărțit în peste 300 de stătuțe autonome, absolutiste. Un tablou al Războiului de 30 de ani ni l-a lăsat scriitorul participant la război Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausen în *Aventurosul Simplicius Simplicissimus* (2 vol., Ed. pt. lit., Buc., 1967). Din acest moment are loc o concentrare nemaîntâlnită de eforturi intelectuale și spirituale ale elitei germane pentru refacerea unității naționale, a limbii,

trecutului istoric, care va culmina cu afirmarea genialității germane din secolul al XVIII-lea, un secol de "Furtună și Avânt" (Sturm und Drang) sau al Luminilor (Aufklärung), care a strălucit în toate domeniile spiritului.

Viața și opera

Martin Opitz s-a născut în orașelul Bunzlau, pe malurile râului Bober, din Silezia, la 23 decembrie 1597. Spre sfârșitul poemului **Zlatna sau liniștea firii** autorul își evocă cu nostalgie locurile natale, Boberul, părinții care l-au născut, crescut și educat. Studiile le face la Universitatea din Frankfurt am Main și Heidelberg, unde a avut colegi din întreg Imperiul habsburgic. În peregrinările sale, la Colegiul din Alba Iulia, îl întâlnește pe colegul maghiar Georg Csulai și leagă o strânsă prietenie cu olandezul Heinric Lisabon, inginer minier, administrator la Zlatna, căruia i se adresează de mai multe ori în poemul cu același nume. Informațiile bibliografice care urmează sunt selectate dintr-un opuscul al Dr. Ilie Dăianu⁶⁴, preot, mitropolit și scriitor, care, la rândul său s-a folosit cu precădere de prima biografie a lui Colerius, care în elogiul la viața lui Martin Opitz, printre altele, scrie: "Faima lui Opitz a zburat până în Orient, la vestitul și pe atunci marele Principe Gabriel Bethlen"⁶⁵. Principele Transilvaniei Gabriel Bethlen, care lua și el parte la Războiul de 30 de ani, alături de Gustav Adolf, regele Suediei, îi cere ducelui de Silezia, Ioannes Christianus, să-i recomande 4-5 bărbați învățați, "buni protestanți", pentru a-i angaja ca profesori la Colegiul nou înființat de la curtea sa din Alba Iulia. Răspund invitației doi tineri, Iacob Copius, care se întoarce în curând acasă, și Martin Opitz, care va sta în Ardeal aproape doi ani. Poetul pornește călare la drum spre locurile unde Ovidiu, maestrul său favorit, fusese cândva exilat la Dunărea cea furioasă. În luna mai 1622 ajunge la Cluj, unde tocmai se ținea Dieta Transilvaniei la care luă parte. Aici a aflat de moartea principesei Suzana Karoly, soția lui G. Bethlen. Va asista și la funeraliile soției lui G. Bethlen de la Alba Iulia, de la care poetul observă cu surprindere că românii lipsesc. În drumul său spre Alba Iulia, prin Satu Mare, Sălaj, Cluj, intrase în legătură directă cu țărani români, la munca câmpului, în urma turmelor de oi și cirezilor de vite, le admira cântecele populare, îmbrăcămintea, tradițiile istorice. Sub ochii săi se discută și se votează în Dieta Transilvaniei legea

⁶⁴ Dr. Ilie Dăianu, *Poetul silezian Martin Opitz și românii din Transilvania*, cu o anexă a poemului Zlatna, traducere liberă de G. Coșbus, Tipografia Alba Iulia, 1946, 35 pagini. O ediție mult mai accesibilă, pe care o folosim și noi este Martin Opitz, *Zlatna sau despre cumpăna dorului*, poem răsădit în românește de Mihai Gavril, argumentum de Vasile Netea, preliminarii de Dumitru Micu, Ed. Uranus, Buc. 1993, cu facsimile din ediția princeps, 199 pagini.

⁶⁵ Dr. Ilie Dăianu, op. cit., p. 6.

celor trei minorități privilegiate (Unio Trio Nationum) prin care li se interzicea valahilor să umble călare. Așa se explică și faptul că revendicatorul Horea a trebuit să facă drumul până la Viena pe jos. În această perioadă românii majoritari în Transilvania erau încă victimele discriminărilor naționale și religioase în urma alianței nobilimii celor trei națiuni, unguri, sași și secui, după răscoala țărănească de la Bobâlna din 1438. Principele Gabriel Bethlen ambiționa să facă din acest vechi ținut o "Dacie maghiară și calvinistă", pretinzând că merge pe urmele regelui maghiar Matei Corvin și umanistului Nicolae Olahul, ambii de viță românească. De altfel, după dezastrul de la Mohacs, din 1542, când Ungaria a fost transformată în pașalâc turcesc, Principatul Transilvaniei, doritor de libertate și independență, a devenit un fel de rai pentru mulți tineri maghiari care doreau să studieze la colegii și universități germane din cadrul Imperiului Habsburgic. La colegiul din Alba Iulia, Martin Opitz, profund cunoscător al antichității greco-latine, a predat filosofia și estetica, limba latină, a ținut cursuri despre doctrine filozofice și morale, fiind surprins cu atât mai mult de tratamentul inegal al națiunilor, de xenofobia și exclusivismul nobililor maghiari.

Martin Opitz n-a fost însă doar un mare umanist, profesor, poet și poetician, ci și un pasionat om de știință, istoric, etnolog, arheolog, preocupat de vechi inscripții, urme materiale și spirituale ale unor străvechi obiceiuri și tradiții. La Alba Iulia, spre Est, s-a dus cu gândul să scrie o carte despre Dacia ocupată de romani, la rândul lor distruși de goți. Știm doar că ea purta titlul de *Dacia antiqua sive Commentarii Rerum Dacicarum*, un fel de Commentarii după modelul lui Iulius Caesar, dar cu referire la ținuturile traco-dacice. Din păcate, manuscrisul cărții sale, ajunsă aproape de sfârșit, n-a mai văzut lumina tiparului, fiindcă autorul ei, stabilit la Danzig, azi Gdansk, în Polonia, port la Marea Baltică, moare pe neașteptate de ciumă în 1639 și, potrivit legilor sanitare, este ars cu tot ce fusese în contact direct cu el. Biograful său, Colerius, notează cu tragică ironie a destinului că Opitz n-a fost însurat niciodată, dar n-a murit fără urmași. "El a lăsat două fiice: una **Poezia germană**", cealaltă **Dacia antiqua**. Cea dintâi era progenitura sa. A doua, de fire, de formă și de limbă latină, era matură de ani, așa zicând de măritat, dar a rămas orfană de părintele său".⁶⁶

În istoriile literare de specialitate Martin Opitz trece drept "cel mai de seamă poet al veacului al XVII-lea și, mai ales, părintele poeziei germane moderne"⁶⁷. Istoricul literar german Fritz Martini apreciază volumul **Deutsche Poemata** (Poemele germane), apărute la Strassburg, în 1624, în

⁶⁶ Dr. Ilie Dăianu, op. cit. pag. 17

⁶⁷ Mihai Isbășescu, *Istoria literaturii germane*, Ed. științifică, 1968, p. 131.

care a fost inclus și poemul Zlatna, ca fiind ”un model pentru poezii germani din epoca barocului”, o ”bază a dezvoltării viitoare”⁶⁸. Martin Opitz a debutat cu două lucrări programatice **Sternarum Libellus** (1616) și **Aristarchus** (1617), în care recomandă poezilor să nu scrie în limba prețioasă a capelanilor din cancelariile și palatele princiare, ci în limba în care vorbește poporul de jos, lucrătorii pământului, națiunea, omul de rând. Producțiile sale lirice, **Ode și sonete** (1618 -1619), **Poeme germane** (1624) deschid larg calea pătrunderii petrarchismului în poezia germană. Martin Opitz n-a fost numai poet, ci și teoretician al poeziei. În **Buch von der deutschen Poeterey** (Cartea poeziei germane, 1624), el pune bazele poeziei și versificației în limba germană, după modelul poeticilor antice și clasice. În acest scop traduce **Troienele** de Seneca, **Antigona** de Sofocle, **Arcadia** de Sidney și alte scrieri, facilitând apariția romanului pastoral și politic german.

Zlatna sau despre liniștea firii

Cât timp a stat ca profesor la nou înființatul gimnaziu din Alba Iulia, Martin Opitz a scris un poem de laudă supremă adusă ținuturilor românești, **Zlatna sau despre liniștea firii**, în care descrie cu admirație firea, viața și obiceiurile urmașilor românilor, și o lucrare istorico-arheologică **De Dacia antiqua**.

Se cunosc până acum două traduceri din poemul *Zlatna*, traducerea liberă a lui G. Coșbuc, **Zlatna sau despre liniștea firii**, publicată în ziarul *Tribuna*, în 1885, la începutul carierei sale poetice, și o variantă mai nouă, **Zlatna sau despre cumpăna dorului**, răsădită în românește de Mihai Gavril, în 1993. Subtitlul original **Zlatna sau despre liniștea firii** este de inspirație stoică, așa cum era și temperamentul poetului și al urmașilor Romei, a căror fire o descrie cu idealul lor de viață, care era liniștea, seninătatea spiritului, echilibrul, măsura. Traducătorului Mihai Gavril i s-a părut mai potrivit subtitlul **Despre cumpăna dorului** probabil fiindcă după opinia multor filozofi dorul este un element definitoriu al ontologiei românești. Dorul stă și la baza multor creații artistice românești, muzicale, inclusiv ale celebrelor hore, pictură, literatură etc. Fiindcă traducerea lui Coșbuc este mai greoaie, cu multe denumiri mitologice și arhaice, ne-am folosit cu precădere de traducerea cu mai multe libertăți de ordin formal, prozodice și artistice, din varianta mai modernă a lui Mihai Gavril.

Poemul începe cu o comparație a dorului de călătorie în ținuturi dorite asemenea zborului liber, nestânjenit al unei priveghetori. Într-o notă de subsol, autorul își recunoaște influența dintr-o odă de Horațiu ”Din câte

⁶⁸ Fritz Martini, *Istoria literaturii germane*, Ed. Univers, Buc. 1972, p. 124.

locuri sunt pe lume/Aici îmi place mie-anume”⁶⁹. Autorul se adresează apoi prietenului său Lisabon Heinrich, inspector la minele de aur din Zlatna, pe care putea să-l fi cunoscut la Universitatea din Heidelberg. De altfel numele localității Zlatna este slav, în limba slavilor, vorbită între Germania și Polonia, *Zlato* înseamnă aur. Aceste ținuturi getice, cum le numeau grecii, sau dacice cu apelativ latin, au fost râvnite din antichitate de împărați romani, Traian și urmașii săi pentru bogăția lor.

După cum au observat toți comentatorii acestui poem, el reprezintă un adevărat imn al spațiului și sufletului românesc, un cântec de admirație a obiceiurilor, tradițiilor, ritualurilor țăranilor români care toate dovedesc romanitatea lor. Martin Opitz se dovedește un stoic care pune pe primul loc virtutea, fapta bună, răbdarea, virtuți prin care atât romanii cât și dacii au rezistat năvălirilor barbare ale goților, hunilor și altor popoare migratoare: ”Așa-i pământul pământ să rămâie/ Și numai fapta bună să treacă-n veșnicie!” (p.48). În ciuda vicisitudinilor istorice ”Și totuși limba voastră prin timp a străbătut” (p. 52), dovedind în plus, într-o versificație impecabilă romanitatea limbii și poporului român. În continuare poetul, observatorul și omul de știință se încumetă să scrie cu admirație despre firea românilor, despre portul lor și vestitele hore, despre credința și darul lor poetic, ca să constate în aceeași notă o filosofiei stoice că ”Valahu-și duce traiul la toate cumpănit.” Poetului silezian îi place să contemple arhitectura rurală, apreciază viața simplă a țăranului valah, ce preferă comunitățile retrase, în colibe, sate de munte, care spre deosebire de castelele luxoase nu cunosc lenea, bogăția, înșelăciunea, dorința de mărire. Cultul zeilor, zeița dansului, a muzicii, a vestitelor hore fac ca ”În toate-aceste arte și-alese fapte bune/ Vă făuriți în lume un strălucit renume!” (p. 87). Comparația cu ciocârlia, introdusă suplimentar în varianta românească a poemului, îi ocazionaază la un moment traducătorului dat o superbă armonie imitativă a sentimentului de dragoste: ”Când Lia, Doamne, Lia, sus cântă ciocârlia” (p.117) care reproduce onomatopeea germană: ”Dir, dir lieber Gott singt alle Welt! Dir, dir, dir viel ich dankbar sein...” (p. 117). Poetul, aflându-se în Principatul protestant al Transilvaniei, face numeroase aluzii critice la intoleranța religioasă, la abuzurile inchiziției și fanaticilor religioși, în numele unor dogme biblice, care deteriorau grav învățătura creștină. Spre satisfacția sa: ”Valahul nu ia-n seamă acele învârteli/ Din câte-s prin palat sus puse și spoeli”, ci își vede liniștit de brazda sa, de tot ce este pe placul lui Dumnezeu și moralei creștine, în esență stoică, permisivă, tolerantă, preocupată de

⁶⁹ Martin Opitz, *Zlatna sau despre cumpăna dorului*, poem răsădit în românește de Mihai Gavril, Editura Uranus 1993, p. 23. În continuare toate citatele fiind din această ediție, între paranteze vom indica numai paginile.

fericirea pe care ți-o dă sănătatea corpului și liniștea firii, după cum se subintitulează poemul. Această monografie lirică elogioasă, „certificat poetic al latinității noastre” (p. 15, 16), după cum o numește istoricul Dumitru Micu, se încheie, pe parcursul ultimelor 100 de versuri cu o premoniție, presimțire tragică a unui sfârșit timpuriu. Poetul își amintește de locurile natale, de orașelul Bunzlau de pe valea râului Bober din Silezia. După aproape doi ani de ”traie străin”, va părăsi **Zlatna** auriferă cu un singur gând stoic, după care a trăit toată viața: ”Să-mi duc viața-n pace: altă pohtire n-am” (p. 124). Întocmai ca Horațiu și Ovidiu nu-și dorește decât să tragă brazde cu plugul și să scrie poezii. De la Seneca și alți filosofi și scriitori ai antichității grecești și latine a deprins înțelepciunea unei vieți active, cultivarea virtuților morale, fără înșelătorie și dorința de îmbogățire. Poetul își imaginează destinul ca pe al unei lebede thebane, cu gândul la Pindar (c. 518 – c. 438 î.e.n) autorul unor **Ode triumfale** dedicate învingătorilor la jocurile panelenice, al cărui singur mormânt a fost cruțat de distrugerile lui Alexandru Macedon. Se spune despre lebadă că ea cântă o singură dată, la moarte. Așa s-a întâmplat și cu Martin Opitz. *Partir, c'est mourir un peu*, spun francezii, a pleca înseamnă a muri puțin. Înainte de a-și lua un regretabil adio, Martin Opitz plănuia să facă un drum călare peste Carpați, până la Tomis, cu dorința fierbinte de a cunoaște oamenii și locurile unde a trăit printre geți Ovidiu ”Cel mai inspirat dintre poeți” (p. 142), dar este nevoit să părăsească Transilvania, Ardealul. Cu gândul la predecesori, peregrinul are revelația celei mai intime metafore a poeziei: ”Aleasă, dintre câte-s, eu nu te voi uita,/ Iubită poezie, rămâi mireasa mea”, iar ”Dintre poeți – Ovidiu - pe cel mai inspirat/ Câte tristeți m-ar prinde nu las uitării dat” (143). Poemul **Zlatna sau despre liniștea firii** se încheie, după regulile artei oratorice, cu o admirabilă formă de rămas bun de la prieteni și încântătoarele meleaguri istorice românești:

”Pământ natal, la tine, de voi ajunge, oare,
 Îmi vei reda amicii? Spre ei viața-mi zboare...
 Eu plec de-aici spre Nordul învăluit în ceață,
 Iar tu, rămâi cu bine, O, Dacie măreață!
 Ție Lisabon, dragă, vechi prieten credincios,
 Din câte-ți las, vreau toate să-ți fie de folos,
 Dar sincer, cu iubire, amicul meu iubit” (p. 145 - 147)

Puține opere ale unui scriitor străin s-ar putea compara cu acest poem liric, care să descrie cu atâta simpatie locurile, firea, viața și obiceiurile urmașilor daco-romani.

Bibliografie

A. Opera

Ilie Dăianu, *Scrieri*, prefață, note și bibliografie Ilie Moise, Alba Iulia, Reîntregirea, 2010

Dr. Ilie Dăianu, *Poetul silezian Martin Opitz și românii din Transilvania*, anexă *Zlatna*, traducere liberă de G. Coșbuc, Alba Iulia, 1946

Martin Opitz, *Zlatna sau despre cumpăna dorului*, poem răsădit în românește de Mihail Gavril, Editura Uranus, 1993

B. Studii istorico-literare

Mihai Isbășescu, *Istoria literaturii germane*, Ed. Științifică, Buc., 1968

Fritz Martini, *Istoria literaturii germane*, Ed. Științifică, București, 1972

Deutsch Literaturgeschichte, C. Bertelsmann Verlag, Gutersloh, 1964

Paul MacKendrick, *Pietrele dacilor vorbesc*, Ed. Șt. și Enciclopedică, Buc. 1978.